

**MARKAZIY OSIYODA MIGRATSIYA SIYOSATI VA IJTIMOYIY,
IQTISODIY VA SIYOSIY BEQARORLIK SHAROITIDA YUQORI
MALAKALI ISHCHI KUCHINI O‘ZBEKISTONGA JALB ETISH CHORA
TADBIRLARI**

Xamidov Elyor Tursunali o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti magistranti

hamidovelyor@gmail.com

Hasanova Ruhsora Rasuljon qizi

Farg‘ona davlat universiteti talabasi

hasanovaruksik2002@gmail.com

ANNOTATSIYA

Hozirgi davrda dunyo mamlakatlarining iqtisodiyoti kun sayin rivojlanib bormoqda va iqtidorli texnologiya xodimlari va yuqori malakali ishchilar uchun kurash rivojlangan mamlakatlarda immigratsiya siyosatining asosiy tayanchiga aylanmoqda. Texnika - bu mamlakatlar iste’dodlar uchun raqobatlashadigan navbatdagi chegara, shuning uchun so‘nggi besh yil ichida ba’zi davlatlar bu sohada juda faol harakatga kirishdilar.

Kalit so‘zlar: Migratsiya, ishchi kuchi, Xalqaro mehnat tashkiloti, yuqori malakali ishchi kuchi, IT mutaxassislari, Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi, Barqaror rivojlanish ko‘rsatkichi.

**THE MIGRATION POLICY IN CENTRAL ASIA AND THE METHODS OF
INVOLVING HIGH-SKILLED MIGRATION INTO THE UZBEKISTAN IN
CONTEX OF ECONOMICAL, SOCIAL AND POLITICAL INSTABILITY**

ABSTRACT

At present, the economies of the world are developing day by day, and the struggle for talented technology workers and highly skilled migrants is becoming the mainstay of immigration policy in developed countries. Technology is the next frontier where countries compete for talent, so over the last four or five years, some countries have become very active in the field.

Key words: Migration, labour, International Labor Organization, Highly Qualified Workforce, IT Specialists, Eurasian Economic Union, Sustainable Development Index

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННОЙ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ И СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

В настоящее время экономика мира развивается день ото дня, и борьба за талантливых работников техники и высококвалифицированных рабочих становится стержнем иммиграционной политики развитых стран. Технология — это следующий рубеж, на котором страны соревнуются за таланты, поэтому за последние четыре или пять лет некоторые из них стали очень активными в этой области.

Ключевые слова: Миграция, рабочая сила, Международная организация труда, высококвалифицированная рабочая сила, ИТ-специалисты, Евразийский экономический союз, Индекс устойчивого развития.

KIRISH

Yuqori malakali ishchi kuchini tanlab olish siyosati ko'plab mamlakatlarda, xususan, Avstraliya, Kanada va Yangi Zelandiyada va kamroq darajada Qo'shma Shtatlarda uzoq va an'anaviy tarixga ega. Biroq, Yevropaning ko'pgina mamlakatlari yoki chet eldan yollanib ishlaydigan (malakali bo'lmagan) ishchilarni yollashga e'tibor qaratgan yoki o'nlab yillar davomida immigratsiya siyosatini umuman amalga oshirmagan. Yevropaning iste'dodlar uchun tanlovda mag'lub bo'lishi va natijada uning uzoq muddatli iqtisodiy o'sish istiqbollari pasayib ketishi mumkinligi haqidagi xavotirlarning kuchayishi, mintaqaga kelayotgan chet ellik ishchilarning malakasini oshirishning aniq maqsadini belgilash siyosatini amalga oshirishga olib keldi.

Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (XMT) BMTning migratsiya bo'yicha yetakchi agentligi va migratsiya sohasidagi yetakchi hukumatlararo tashkilotlar bo'lib, uning asosiy manfaatdor tomonlari migrantlar va a'zo davlatlar bilan insonparvar, xavfsiz va tartibli migratsiyani targ'ib qilishda yaqindan hamkorlik qiladi. U buni hukumatlar va muhojirlarga migratsiyaning afzalliklari va imkoniyatlarini maksimal darajada oshirish hamda uning muammolarini kamaytirish maqsadida yaxlit nuqtai nazardan, shu jumladan rivojlanish bilan bog'liq holda xizmatlar va maslahatlar taqdim etish orqali amalga oshiradi. 1951-yilda tashkil etilgan XMT hozirda 170 dan ortiq a'zo davlatlarga, 400 dan ortiq dala joylarida vakolatxonalariga va 14 000 dan ortiq xodimlariga ega. Janubi-Sharqiy Yevropa, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasida XMT 19 ta missiyaga ega. Markaziy Osiyoda XMT 7 ta ofisi va 70 dan ortiq xodimlariga ega.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Markaziy Osiyo (CA) harakatchanlikka tayanadigan mintaqa bo‘lib qolmoqda, millionlab odamlar yaxshi ish va yashash imkoniyatlarini qidirmoqda. Migratsiya farovonlik, innovatsiyalar va barqaror rivojlanishning inkor etib bo‘lmaydigan manbai sifatida e’tirof etilib, iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omiliga aylanmoqda. Shu bilan birga, ushbu harakatchanlik kelib chiqish, tranzit va boradigan mamlakatlar va migrantlarning o‘zlari uchun qiyinchilik va xavflarni keltirib chiqaradi. BMT migratsiya agentligi sifatida XMT mintaqadagi a‘zo davlatlar – Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston, Turkmaniston va O‘zbekiston bilan yaxshi migratsiya boshqaruvining ijobiy ta’sirini maksimal darajada oshirish uchun hamkorlik qiladi.

Migratsiya Markaziy Osiyo uchun muhim masala. Markaziy Osiyoning iqtisodiy faol aholisining 10% dan 16% gacha bo‘lgan qismi o‘z mamlakatidan tashqarida, birinchi navbatda, Rossiya Federatsiyasi va Qozog‘istonda yashaydi. Shuning uchun migratsiyaning siyosiy ahamiyatini kamaytirib bo‘lmaydi, u migratsiyani tegishli mavzu va siyosiy ta’sir vositasiga aylantiradi. “Markaziy Osiyo-Rossiya Federatsiyasi” migratsiya koridori dunyodagi eng muhim mehnat migratsiya yo‘laklaridan biri bo‘lib, 2020-yilda Markaziy Osiyodan 6,6 million xalqaro muhojirni qabul qildi. Markaziy Osiyo iqlim o‘zgarishiga eng zaif mintaqalardan biri bo‘lib, isish darajasi global o‘rtacha ko‘rsatkichdan yuqori bo‘lishi prognozlarga ko‘ra issiqlikning haddan tashqari ko‘payishiga olib keladi. Migratsiya - turli shakllarda iqlim ta’siri va atrof-muhit degradatsiyasi bilan shakllanadi va shunday bo‘ladi. Shu bilan birga, qulay sharoitlar mavjud bo‘lganda, migratsiya iqlim o‘zgarishiga moslashishni qo‘llab-quvvatlashi va iqlimga chidamlilikni oshirishi mumkin. Ushbu harakatchanlik bilan bog‘liq muammolar milliy chegaralardan tashqariga chiqadi va mintaqaviy miqyosda hal qilinishi kerak. Bundan tashqari, Markaziy Osiyoning ayrim mamlakatlaridagi ichki migratsiya, xususan, qishloqdan shaharga ko‘chish (urbanizatsiyaga) tobora kuchayib bormoqda. Katta shaharlarda davlat xizmatlariga (masalan, sog‘liqni saqlash, ta’lim, bandlik va h.k.) talab ortib bormoqda. Masalan, Qirg‘izistonda ichki migrantlar aholining 18 foizini tashkil qiladi. Shuni ta’kidlash kerakki, ichki migratsiya muhim rivojlanish omili bo‘lishi mumkin.

2030 yilgacha Barqaror rivojlanish kun tartibida e’tirof etilgan va XMTning migratsiya va barqaror rivojlanish bo‘yicha institutsional yondashuvida qayd etilganidek, inson harakatchanligi barqaror rivojlanish bilan uzviy bog‘liqdir. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror Rivojlanish guruhi a‘zosi sifatida XMTning 2030 yilgi rejasi bo‘yicha o‘z faoliyati va vakolatlarini bayon etish, a‘zo davlatlarni undagi majburiyatlarga erishishda qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha o‘z faoliyati to‘g‘risida hisobot berish va mintaqaviy muhokamalarga hissa qo‘shish va migratsiyani barqaror rivojlantirish bo‘yicha aniq mas’uliyatga ega.

XMT gender va bolalarga nisbatan sezgir bo'lgan odamlarga yo'naltirilgan yondashuvga amal qiladi. Tashkilot hukumatlar va hamkorlarni migrantlar va ularning oilalariga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berishga harakat qilgan holda, migratsiya maqomidan qat'i nazar, migratsiya siklining barcha bosqichlarida inson huquqlarini himoya qilishda qo'llab-quvvatlash majburiyatini oladi. XMT nogironlar eng marginal guruhlardan biri ekanligini tushunadi. Bundan tashqari, insonning jinsi va yoshi migratsiya tajribasining har bir bosqichini shakllantiradi.

Migratsiya barcha Markaziy Osiyo hukumatlari uchun demografik o'zgarishlar, keng ko'lamlı tartibsiz migratsiya, malakalardagi bo'shliqlar, iqlim ta'siri, xavf-xatarlar, siyosiy va o'zgaruvchan donor landshaft kabi muammolarni hal qilish bilan bog'liq bo'lgan asosiy rivojlanish omillaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, XMT uchun alohida imkoniyatlar quyidagilardan iborat:

- Hukumatlar va Birlashgan Millatlar Tashkiloti tizimi migratsiya muhimligini tan oladi. Markaziy Osiyoda XMT xalqaro migratsiya bo'yicha hamkorlikni yaxshilash va GCMni ilgari surish bo'yicha jamoaviy majburiyat uchun barcha tegishli manfaatdor tomonlarni birlashtirgan holda UNNMni aks ettirish uchun mamlakat platformalarini yaratdi. GKM Qozog'iston, Tojikiston, Turkmaniston va O'zbekistondan yordam oldi. GCMning asoslari Birlashgan Millatlar Tashkilotining migratsiya bo'yicha qo'shma harakatini GCMni amalga oshirish bo'yicha aniq asosga yo'naltirish imkoniyatini beradi va davlatlar uchun global miqyosda o'z sa'y-harakatlarini namoyish qilish imkoniyatini beradi. BMTning migratsiya bo'yicha yetakchi agentligi sifatida XMT uchun GCM Markaziy Osiyo davlatlariga uni amalga oshirishda ham, ixtiyoriy tahlillarni ishlab chiqishda ham yordam ko'rsatadigan kirish joylaridan biri hisoblanadi.
- Mintaqaviy imkoniyatlarga Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi (EAEU10), Xitoyning "Bir kamar va yo'l" tashabbusi (BRI), va Yangi Yevropa Ittifoqining (YEI) Markaziy Osiyo bo'yicha strategiyasi kiradi. O'zbekiston va Tojikistonga yagona mehnat bozorida mehnat migratsiyasi va migratsiya jarayonlarini tartibga solish uchun qulay muhit yaratish, tartibsizliklarni kamaytirish va mehnat bozori va mehnat migratsiyasidan maksimal foyda olish maqsadida YeOIIGA a'zo bo'lishi taklif qilingan. Markaziy Osiyo BRIning muhim quruqlik yo'nalishi bo'lib, u mintaqaga sarmoya kiritadi va olib keladi. Shunday qilib, BRI loyihalari bilan bog'liq migratsiyani samarali boshqarish uchun XMT viza siyosatidagi islohotlar, malakalarni tan olish, ketishdan oldin yo'naltirish va mehnat muhojirlarining integratsiyasi kabi sohalarga aralashuv zarurligini ta'kidlaydi. 2019-yilda qabul qilingan Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyo bo'yicha strategiyasi mintaqaning yanada barqaror, farovon va bog'langan

iqtisodiy va siyosiy makon sifatida rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bo'lib, asosiy e'tiborni iqlim harakati, yoshlar uchun yangi ish o'rinlari, uyushgan jinoyatchilik va odam savdosiga qarshi kurashga qaratadi. Migratsiya nuqtai nazaridan, Yevropa Ittifoqining yangi strategiyasi Markaziy Osiyoda migratsiya va harakatchanlikni kengroq boshqarish, jumladan, qayta qabul qilish va reintegratsiya, tartibsiz migratsiyaning asosiy sabablari, qonuniy kanallar, odam savdosi, xalqaro himoya, milliy migratsiya siyosatini ishlab chiqishga qaratilgan va migratsiyani boshqarish bo'yicha mintaqaviy va ko'p tomonlama hamkorlikni amalga oshirishdir.

- Markaziy Osiyo mamlakatlari iqtisodiyotida pul o'tkazmalarining YaIMga yuqori nisbati ko'pincha zaiflik sifatida belgilansa-da, bu kelajakdagi iqtisodiy o'sish, iqlim o'zgarishlarini yumshatish va (agar pul o'tkazmalari barqaror rivojlanish uchun individual, jamoa va milliy harakatlarga sarmoya kiritilishi mumkin bo'lsa) barqaror rivojlanishni oshirish uchun imkoniyatdir. XMT muhojirlarning oilalari va ularning jamoalari uchun barqaror turmush tarzi va rivojlanishini qo'llab-quvvatlash maqsadida pul o'tkazmalari bo'yicha imkoniyatlarni shakllantirish va takomillashtirish bo'yicha qarorlar qabul qilish bo'yicha siyosatni ishlab chiqish va dasturlarni ishlab chiqishda davlatlarni qo'llab-quvvatlash uchun yaxshi pozitsiyaga ega.
- Markaziy Osiyoda xususiy sektorni barpo etish, axborot almashinuvi, loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash va salohiyatni oshirish kabi tadbirlar bo'yicha xususiy sektor ishtirokchilari bilan hamkorlik qilish, xususan, kadrlarni axloqiy jihatdan rag'batlantirish, korporativ ijtimoiy mas'uliyat va huquqlarni himoya ustuvor vazifadir.

Malakali muhojirlar va iqtidorli talabalar butun dunyoda talabga ega va davlatlarda immigratsiya oqimi tobora bahsli masalaga aylansa ham, ularni jalb qilish bo'yicha sa'y-harakatlarini kuchaytirmoqda. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti tomonidan e'lon qilingan xalqaro migratsiya bo'yicha yangi hisobotda IT mutaxassislari va start-up loyihachilari uchun yangi viza yo'llarini joriy qilayotgan mamlakatlar soni ortib borayotganini ko'rsatadi. Ammo tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mamlakatlar har doim ham yuqori malakali migratsiyaga bo'lgan munosabatini umumiy migratsiyaga nisbatan o'z nuqtai nazaridan ajrata olmaydi va shu sababli ko'plab davlatlar o'z diqqat e'tiborini xorijlik talabalarga qaratmoqda.

Texnikaga xos immigratsiya yo'llaridan tashqari, ko'plab mamlakatlar, shu jumladan Avstriya va Kanada, boshqa yuqori malakali ish dasturlari uchun talablarni

yumshatdi. Startaplarni jalb qilmoqchi bo'lgan mamlakatlar uchun muammo immigratsiya qoidalarini boshqa siyosat bilan moslashtirishdir. Talabalarda bo'lgani kabi, kengroq ijtimoiy dinamika muhojirlar mamlakatda kutib olinadimi, deb o'ylashlariga ta'sir qiladi.

Hozirgi siyosiy va ijtimoiy beqarorlik sharoitida markaziy osiyo davlatlariga migratsiya oqimi yanada kuchaydi. Bu albatta Rossiya Federatsiyasi va Ukaraina o'rtasida davom etayotgan majoro natijasidir. Ukrainada urush boshlangach, Rossiyadan ko'plab bizneslar chiqib keta boshladi. Vaziyat shunchalikka bordiki, Rossiyada faoliyat yuritayotgan onlayn korxonalar ham g'arblik mijozlaridan quruq qolishi ehtimoli paydo bo'ldi. Bunday vaqtda tezda yaqinroqdagi boshqa mamlakatga ketish talab qilinardi. O'zbekistonga ham Rossiya va Belarusdagi minglab IT-mutaxassislari ko'chib kela boshladi.

O'zbekiston rossiyaliklar boradigan mashhur davlatlar sirasiga kirmaydi. Ammo mamlakatda IT-kompaniyalari uchun joriy qilingan imtiyozlar, nisbatan arzon aviachiptalar sabab O'zbekiston bu sohadagi mutaxassislar uchun yangi emigratsiya habiga aylandi. Mahalliy IT-park direktori o'rinbosari Bahodir Ayupovning aytishicha, 2022 yil fevral oyi oxiridan buyon mamlakatga Rossiya va Belarusdan 5-6 ming atrofida odam kelgan.

Bu migrantlarning ko'pchiligi uzoq qolishni istamaydi. O'zbekiston ularni ushlab qolish uchun nimalar qilmoqda?

14 aprel kuni prezident Shavkat Mirziyoev mamlakatni hududiy IT-markazga aylantirish, hududiy IT-parklarga kamida dunyo darajasidagi 30 ta IT-kompaniyalarni jalb qilish kerakligini aytdi. Forbes O'zbekiston nega rossiyalik IT-mutaxassislari uchun mashhur yo'nalishga aylangani, nega ular mamlakatda ko'p ushlanib qolmoqchi emasligi va hukumat ularni ushlab qolish uchun nimalar qilayotganini tahlil qildi.

Rossiya Ukrainaga bostirib kimgach, EPAM nomli IT-kompaniya Rossiya va Belarusdan minglab ishchilarini O'zbekistonga olib o'tishga majbur bo'ldi. IT sohasidagi boshqa korxonalar kabi EPAM ham 2019 yilda tashkil etilgan mahalliy IT-parklarga yordam so'rab murojaat qiladi. Bu korxonalar Rossiya yoki Belarusda faoliyatini davom ettiradigan bo'lsa, g'arblik mijozlaridan ayrilishdan qo'rqqani uchun O'zbekistonga kelgan. Mehmonlar uchun IT-park maxsus TashRush dasturini ishlab chiqadi. Unga ko'ra kelayotgan mehmonlar Toshkent aeroportida kutib olinadi, ularga mahalliy sim-kartalar beriladi, mehmonxonagacha kuzatib qo'yiladi, diqqatga sazovor joylarga olib boriladi, ishlash uchun ruxsatnoma olish, sug'urta va bank hisoblari ochishga yordam beriladi. Hatto IT-park mehmonlarning butun jamoasini olib kelish uchun charter reys tashkil qilgan holatlar ham bo'lgan. Forbes bilan suhbatlashgan EPAM xodimlaridan birining aytishicha, u mart oyi boshida Minskdan Toshkentga kelgan. Uni aeroportda kutib olib, mehmonxonadayoq vaqtinchalik yashash uchun

ro'yxatdan o'tkazishgan. Toshkentdagi IT-rahbariyati aynan qaysi kompaniyalar o'z xodimlarini olib kelayotganiga aniqlik kiritmagan, lekin anig'i shuki, fevral oyi oxiridan buyon 2000 nafardan ortiq mutaxassislar yuqorida aytilgan TashRush dasturidan foydalangan. IT-parkka tashrif buyuruvchilar soni esa ikki baravarga ko'paygan. Ayni paytda IT-parkda 584 nafar rezident ro'yxatga olingan bo'lib, yana 200 dan ortiq a'zolik arizasi berilgan. Ularning aksari Rossiya fuqarolari. Mahalliy IT-parkda ro'yxatdan o'tish uchun mamlakat hududida yuridik shaxs maqomida belgilangan 18 ta faoliyat turidan biri bilan shug'ullanishi va bu borada biznes reja taqdim etishi lozim. «Broniboy» yetkazib berish ilovasi asoschisi Aleksandr Radionovning aytishicha, yuridik shaxs sifatida ro'yxatdan o'tish jarayoni maksimal osonlashtirilgan. Tadbirkorlardan shunchaki PINFL-raqam olib uni xorijga chiqish pasporti yoki vaqtincha yashash ruxsatnomasi bilan har qanday davlat xizmatlari agentligi binosida ro'yxatdan o'tkazish so'raladi. Keyin 25 dollar to'lov qilib, bir kun ichida yuridik shaxs ro'yxatdan o'tkaziladi.

IT-parkda korxonada ofisi bo'lmay turib ham ro'yxatdan o'tish mumkin. Avvalo korxonaning daromad manbalari e'tiborga olinadi. Har bir sotilgan tovardan olinadigan xizmat haqi evaziga pul topadigan onlayn do'kon vakillari IT-park rezidenti bo'lolmaydi. Ular ishlab chiqargan mahsuloti va platformasi uchun pul olayotgan bo'lishi kerak. IT-park rezidentlari har oy daromadining 1 foizini komissiya tariqasida to'laydi va evaziga ko'plab imtiyozlarga ega bo'ladi. A'zo kompaniyalar esa deyarli soliq to'lamaydi. Daromad solig'i 12 foizdan 7,5 foizga, dividend solig'i 10 foizdan 5 foizga tushirilgan. Rezident xorijliklarni ishlash uchun ruxsatnomasiz qabul qilishi mumkin. Ular uchun bojxona to'lovlari bekor qilingan, IT-parkda imtiyoz asosida ofis ijaraga olish mumkin. Yillik maoshi 30 ming dollardan kam bo'lmagan xodimlar esa 3 yillik viza olishi mumkin bo'ladi. Bunday rezidentlarga barcha o'zbekistonliklarga ko'rsatiladigan tibbiy yordam ko'rsatiladi, yashash uchun ruxsatnoma 90 kun ichida qiyinchiliksiz yangilab beriladi.

XULOSA

Aksariyat Yevropa davlatlari chet ellik ishchilarning immigratsiyasini bir xil deb hisoblaydi. Aholining qarishi natijasida milliy ishchi kuchining kamayishini sekinlashtirishning muhim vositalari va strategiya va siyosatlarni ishlab chiqadilar. Ish beruvchilarning ma'lum turdagi malakalarga bo'lgan ortib borayotgan talabiga javob berish qisqa yoki uzoq muddatli tanqislikdir. Ushbu maqolada umumiy ko'rinishni berishga qaratilgan turli milliy va yuqori malakali migratsiyani (HSM) solishtiring so'nggi paytlarda Markaziy Osiyo bo'ylab amalga oshirilgan siyosiy tashabbuslarga yigirma yil davomida, ayniqsa, global moliyadan keyingi so'nggi yillarga e'tibori yoritildi. Yevropaning immigratsiya siyosati yuqori malakali va past malakalilar

oʻrtasidagi keskin farq bilan tobora koʻproq xarakterlanadi. Soʻnggi yigirma yil ichida koʻpchilik Yevropa mamlakatlari akademiklar, tibbiyot xodimlari, muhandislar va umuman olganda, yuqori daromadlilar kabi malakali va yuqori malakali migrantlarni jalb qilish siyosatini amalga oshirdi. Bu siyosat endilikda markaziy osiyo davlatlariga jadal suraʼatlarda koʻchib oʻtmoqda.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. IOM, 2020 “Impact of the Covid-19 pandemic on the situation on migrants and remittances in Central Asia”.
2. Ministry of Interior of the Russian Federation, Selected indicators of the migration situation in the Russian Federation for January - December 2020 with distribution by countries and regions <https://xn--b1aew.xn-plai/Deljatelnost/statistics/migracionnaya/item/22689602/>.
3. Impact of Migration on Economic and Social Development A Review of Evidence and Emerging Issue. Dilip Ratha, Sanket Mohapatra, Ina Scheja Poverty Reduction and Economic Management Network February 2011.
4. Abdih, Y., R. Chami, M. Gapen, & A. Mati. 2009. —Fiscal Sustainability in Remittance Dependent Economies. IMF Working Paper WP/09/190, International Monetary Fund.
5. Adams, R. H. 1991. —The Effects of International Remittances on Poverty, Inequality, and Development in Rural Egypt. Research Report 86, International Food Policy Research Institute.
6. <https://kun.uz/50524691>